

Themadag Gedenkwaardig erfgoed op buitenplaatsen op 5 oktober 2023

TE GAST OP SLOT ZUYLEN EN BEGRAAFPLAATS OUD-ZUYLEN

Slot Zuylen in Zuilen. Foto Bartho Hendriksen

Samenwerking en contact tussen erfgoedorganisaties – daar vaart iedereen wel bij. Daar staat Terebinth voor. Dat is ook niet zo vreemd: grafmonumenten horen bij de geschiedenis, wiens geschiedenis het ook is. Eerder heeft Terebinth een themanummer aan familiebegraafplaatsen gewijd. Nu komt er een verwante themadag, georganiseerd met de stichting Kastelen, (historische) Buitenplaatsen & Landgoederen (SKBL).

Deze dag is des te interessanter, omdat het programma plaatsvindt op een locatie waar funeraire geschiedenis en nieuwe ontwikkelingen samen te zien zijn. Ter inleiding van deze studiedag iets over het kader van plaats en programma.

Particuliere begraafplaatsen

De wet onderscheidt twee soorten begraafplaatsen: ‘algemene’ en ‘bijzondere’. Bijzondere begraafplaatsen zijn alle begraafplaatsen die niet in bezit van de overheid zijn. Eigenaars zijn kerken, stichtingen of individuen. We rekenen er de hervormde, katholieke, protestantse en joodse begraafplaatsen toe, evenals oorlogs- en natuurbegraafplaatsen. Particuliere begraafplaatsen vallen voor de wet onder de bijzondere begraafplaatsen, en familiebegraafplaatsen zijn daarvan een kleine deelverzameling. Die familiebegraafplaatsen zijn – het zal niet verbazen – vaak op een landgoed te vinden: landgoedbezitters willen bij uitstek ook na hun dood op eigen terrein blijven.

In het themanummer uit 2019 rond familiebegraafplaatsen zijn twee begraafplaatsen op een Gelders landgoed beschreven: op landgoed IJsselvliedt en op landgoed Tongeren. In dat nummer kwam ook Frans baron van Verschuer aan het woord, die uitlegde dat zijn familie er zeven jaar over had gedaan voordat in 2017 op hun landgoed Mariënwaard in Beesd de nieuwe familiegrafkelder, met plaats voor 25 kisten, gereed kwam. Treurig genoeg is hij inmiddels overleden, en is hij in deze kelder bijgezet.

De provincie Utrecht trad in dat nummer naar voren met de begraafplaats van de familie Van Tuyll van Serooskerken, niet ver van Slot Zuylen in Zuilen. Daar mochten ook de bewoners van het dorp Zuilen begraven worden.

Verder lezen?

Zie terebinth.nl/zuilen met artikelen uit *Terebinth* 2019-3 (familiebegraafplaatsen), 2020-4 (landgoed Eyckenstein in Maartensdijk), 2022-2 (mausoleum bij Huis Doorn), 2023-1 (begraven op stand). Zie ook het deel *Utrechtse Heuvelrug* uit de reeks *Funeraire Cultuur* (2004) en de website van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: <https://kennis.cultureelerfgoed.nl> (over Particuliere begraafplaatsen in Nederland, zie de kaart voor Utrecht). Warm aanbevolen: Lenneke Berkhout en René Dessing, *Utrechtse buitenplaatsen. Lusthoven van adel, geestelijkheid en burgers*. (Heemstede: Kantoor Verschoor Boekmakers, 2021) ISBN 978-90-825893-5-1, 240 pp., € 22,50.

Willem René van Tuyll van Serooskerken, heer van Zuilen en Westbroek, was al vroeg tegen het begraven in kerken. Hij liet als een van de eersten in Nederland, in 1781, een begraafplaats buiten de bebouwde kom aanleggen, die een jaar later op 17 maart in gebruik werd genomen. Een extra reden om juist hier een themadag te organiseren.

Utrechtse buitenplaatsen

Bijna vijftig jaar later, in 1829, kwam ook officieel het verbod op begraven in kerken. De meeste bezitters van kastelen, landgoederen en buitenplaatsen kochten een grafkelder op het dorpskerkhof of op de -begraafplaats. Een andere groep landeigenaren koos echter voor de aanleg van een begraafplaats of grafkelder op het eigen landgoed.

De provincie Utrecht telt in vergelijking met de andere provincies veel particuliere begraafplaatsen, zo'n 25 – vaak op een landgoed of buitenplaats en niet zelden op de Utrechtse Heuvelrug. Utrecht heeft dan ook meer historische buitenplaatsen dan andere provincies; er zal zeker een verband bestaan tussen het aantal particuliere begraafplaatsen en het aantal buitenplaatsen.

In 2021 verscheen de publicatie *Utrechtse buitenplaatsen: lusthoven van adel, geestelijkheid en burgers*. Wie deze rijke, handzame gids doorneemt, krijgt een indruk van wat er in de provincie te vinden is aan funerair erfgoed op kastelen, landgoederen en buitenplaatsen. De schrijvers bespreken 50 van de 114 historische buitenplaatsen; zij vatten een buitenplaats op als een samenhangend geheel van huis met omringende tuin. Pas op: de gids pretendeert geen volledigheid en niet alle genoemde begraafplaatsen of graven zijn publiek toegankelijk.

Programma

- 10.00-10.30 Ontvangst in het Koetshuis
- 10.30-10.40 Yvonne Molenaar, directeur sKBL, en Bartho Hendriksen, voorzitter stichting Terebinth: Welkomstwoord
- 10.40-11.10 Cultuurhistoricus Wim Cappers, oud-hoofd-redacteur van *Terebinth*: De funeraire cultuur op landgoederen sinds de negentiende eeuw
- 11.15-11.40 Bert Speulman, mededirecteur/compagnon van Natuurbegraafplaatsen van Waarde: De stichting van natuurbegraafplaatsen op landgoederen en buitenplaatsen, als onderdeel van natuurontwikkeling, -beheer en -behoud
- 11.45-12.10 Anita Veenendaal, juwelenexpert en taxateur: De emotionele en cultuurhistorische waarde van rouwjuwelen in relatie tot de adellijke rouwetiquette en de betekenis van de *sentimental jewelry* in de collectie van Slot Zuylen
- 12.10-12.15 Toelichting middagprogramma
- 12.15-13.15 Lunch
- 13.15-15.45 Excursie met een bezoek aan Slot Zuylen en de buitenbegraafplaats Oud-Zuilen
- 16.00-17.00 Afsluiting met gezamenlijk drankje in het koetshuis

Plaats: Slot Zuylen, Tournooiveld 1, 3611 AS Oud-Zuilen.
Deelnamekosten: € 65,- / € 75,- p.p. Voor nadere details en aanmelding (z.s.m.): skbl.nl

Wat komen we in deze gids aan funerair erfgoed tegen? De buitenplaats Soestbergen (de latere Eerste Algemene Begraafplaats van de gemeente Utrecht), het mausoleum van keizer Wilhelm II bij Huis Doorn, het familiegraf Godin de Beaufort op de Folcoldusheuvel bij landgoed Maarsbergen, de Tombe van Nellesteijn in Leersum, familiegraf en natuurbegraafplaats Prattenburg in Rhenen, de grafkelder op landgoed Eyckenstein in Maartensdijk, begraafplaats Oud-Zuilen en de begraafplaats van de Reguliere Kanunnikessen van Het Heilig Graf bij buitenplaats Doornburgh aan de Vecht. Kasteel Amerongen heeft overigens een kleine dierenbegraafplaats op het terrein, naast een paardengraf. Zonder uitpuittend te zijn geeft dit lijstje een indruk van wat de provincie Utrecht te bieden heeft. Er geldt maar één advies: op pad!

Wim Cappers zal op 5 oktober meer vertellen over het onderwerp en de bredere context schetsen.

Kruisbestuiving

De donateurs van Terebinth krijgen door de themadag een indruk van de activiteiten van sKBL en van het leven op een landgoed in verleden, heden en toekomst. Doel van deze themadag is ook de vrienden en donateurs van de sKBL kennis te laten maken met het werk van Terebinth en de funeraire cultuur op landgoederen. Terebinth hoopt nog vaak over gedenkwaardig erfgoed op buitenplaats, landgoed en kasteel te publiceren. We zouden bezitters en gebruikers aan de historie en kennis ervan te delen – neem contact met de redactie op!

Familiegraf van Willem René van Tuyll van Serooskerken, op begraafplaats Oud-Zuilen. Foto Bartho Hendriksen